

ทัศนคติทางสังคมต่อโสเภณี : บทสะท้อนทวิมาตรฐานทางเพศในสังคมไทย

สุรางค์ จันทรแย้ม

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิหญิงบริการ (เอ็มพาวเวอร์)

ถ้ามีใครสักคนถามว่าค่านิยม "ของโสเภณี" คืออะไร เชื้อมันเหลือเกินว่าคำตอบที่มีอยู่ในสังคมก็คือ หญิงเลวคนหนึ่ง ที่โง่ ซึ่ เกียจ และสกปรก ชอบทำงานสบายได้เงินเยอะ ๆ โดยไม่ต้องทำอะไร หรือ พวกที่ชอบนอนทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคำตอบที่มีอยู่ในทัศนคติของผู้คนในสังคม อันเป็นคำตอบหรือ คำตอกย้ำของคนส่วนหนึ่ง (มาก) ในสังคมที่มีต่อหญิงโสเภณี ดังมีคำเรียกขาน หรือสมญานาม ที่ใช้เรียกขานหญิง ดังกล่าวมาตั้งแต่อดีต อาทิเช่น "หญิงหน้าฉาว" หรือ "อีสาเหิง" คำเรียกขานดังกล่าวบ่ง บอกถึงความรู้สึกที่สังคมมีต่อหญิงโสเภณี

ปัจจุบัน ภาพความรู้สึกของผู้คนในสังคมที่มีต่อหญิงโสเภณียังคงเป็นความรู้สึกที่เกลียดชังอยู่เช่นดังเดิม อาจสังเกตได้จาก ภาพข่าว หรือ การเขียนพาดหัวข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ของแต่ละวัน ที่มีการบุกลายช่องหรือ การกวาดจับหญิงโสเภณี การใช้คำพูด หรือคำ เปรียบเปรยล้วนแล้วแต่เป็นการตอกย้ำถึงความเป็น "คนชั่ว" ของหญิงกลุ่มดังกล่าวราวกับว่าหญิงเหล่านั้นเป็นฆาตกร หรือ อาชญากรที่แสนจะชั่วร้ายของสังคม ราวกับสังคมลึ้มที่จะนึกถึงว่ามีใครบ้างที่ร่วมอยู่ใน ขบวนการหรือองค์ประกอบของปัญหานี้ ไม่มีคำตอกย้ำประณาม บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ชายผู้ร่วมสังฆกรรมในกิจการนั้น และรวมถึงเจ้าของธุรกิจผู้มี แต่ความมั่งคั่งและทรงพลังอำนาจ ในขณะที่เดียวกับที่ตีตราความเป็น "หญิงคนชั่ว" ให้แก่โสเภณี สังคมกลับยอมรับการคงอยู่ของโสเภณี ด้วยเหตุผลที่เชื่อว่าธุรกิจบริการช่วยลดปัญหาข่มขืน เพราะชายที่มีความ ต้องการสมารถที่จะไปหาทางออกทางเพศได้จากหญิงบริการ โดยไม่ไปแตะต้องผู้หญิง "ดี ดี" ทั่วไป

จากทัศนคติข้างต้น อาจแยกแยะภาพของ "หญิง" และ "ชาย" ในความเข้าใจของสังคมได้ 3 ภาพด้วยกัน คือ สำหรับเพศหญิงสังคมได้แบ่งแยกเป็น "หญิงคนดี" ซึ่งหมายถึงผู้หญิงทั่วไป ที่มีสัมมาอาชีวะ หรือเป็น "แม่" เป็น "ภรรยา" อยู่ในครอบครัว กับ "หญิงคนชั่ว" หมายถึง นางกลางเมือง นางบำเรอ หรือ โสเภณี ในความหมายปัจจุบันนั่นเอง เห็นได้ชัดว่า "คุณลักษณะอันเป็น "ความต่าง" ที่แบ่งแยก "คุณภาพ" ของผู้หญิงเป็นสอง ประเภทดังกล่าวนั้น สังคมได้ใช้ "พฤติกรรมทางเพศ" และ "ความสัมพันธ์กับผู้ชาย" เป็นมาตรฐาน กล่าวคือ สำหรับผู้หญิงที่ครองตนเป็นโสด หรือ แต่งงานมีสามีคนเดียว มิได้ยุ่งเกี่ยวกับผู้ชายมากมายหลายตา เป็น "แม่" ที่รับผิดชอบ เป็น "ภรรยา" ที่ปรนนิบัติรับใช้สามีอย่างซื่อสัตย์ พวกเธอคือ "หญิงคนดี" ส่วน ภรรยานอกสมรส, นางบำเรอของเจ้าขุนมูลนาย, หญิงสาวที่มีความสัมพันธ์กับชายหลายคน และหญิงขายบริการ จึงกลายเป็น "หญิงคนชั่ว" ในทางกลับกันสังคมมิได้แยกแยะตีตรา "ผู้ชาย" ออกเป็นสองประเภทด้วยมาตรฐานเดียวกับที่ใช้กับเพศหญิง ชายมิว่าจะเป็นสามีของผู้หญิงคนเดียว หรือ มากกว่า มิว่าจะ "ซื่อสัตย์" หรือ "สำส่อน" ต่างก็ยังเป็น "ชายหนึ่งเดียว" มิมีตราประทับอันใด กล่าวโดยสรุปก็คือ "พฤติกรรมสำส่อนทางเพศ" นั้น เป็นสิ่งที่สังคม "อนุญาต" ให้ผู้ชายมีได้ แต่เป็นสิ่ง "ต้องห้าม" สำหรับผู้หญิง ทวิมาตรฐานดังกล่าวนี้จะยังคงอยู่ ตราบใดที่สังคมยังเชื่อว่า ความต้องการทางเพศของผู้ชาย จำเป็นต้องได้รับการ "ปลดปล่อย" ในขณะที่สำหรับผู้หญิง จำเป็นต้อง "ควบคุม" เนื่องจากว่าผู้ชายต้องมีผู้หญิง "ประจำกาย" ที่เขาแน่ใจได้ว่าเธอจะให้กำเนิด ทายาทอันเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเขา ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงจึงต้องถูกจำแนกเป็นสองประเภท หนึ่งนั่นคือ "กุลสตรีศรีภรรยา" เพื่อเป็นมารดาของทายาทสืบสายสกุล และอีกหนึ่งคือ "หญิงชั่วโสเภณี" เพื่อสนองตอบความต้องการทางเพศอันไม่จำกัดของผู้ชาย และนี่คือ คำตอบต่อการยืนยงคงอยู่อันยาวนานนับแต่โบราณกาลของ "โสเภณี" ตราบที่สังคมยังคงค้ำจุนทวิมาตรฐานทางเพศของหญิงและชาย

หากสังคมยังคงมีมุมมองเช่นนี้สืบไป การทำงานเพื่อให้การช่วยเหลือแก่หญิงบริการ หรือ โสเภณี ตลอดทั้งการเยียวยาแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจต้องใช้ระยะเวลาเดินทางเกินกว่า 100,000 ปี ด้วยกรอบแห่งทวิมาตรฐานทางเพศ สังคมได้กีดกัน "โสเภณี" ให้กลายเป็นบุคคลชายขอบ ราวกับหลงลืมไปว่าพวกเขาเหล่านั้นก็คือ "มนุษย์" ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมพึงได้รับสิทธิ ได้รับโอกาส หรือ บริการทางสังคมเฉก เช่นเดียวกับบุคคลอื่น แม้เมื่อพวกเขาพยายามก้าวหนีจากสภาพชีวิตที่เลวร้าย แต่ตราบาปของการเป็น "หญิงคนชั่ว" ได้ประทับตอกย้ำซ้ำ เติมไปชั่วชีวิต การปฏิเสธที่จะยอมรับ "อดีตโสเภณี" เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสังคม เท่ากับผลัก ดันให้ชีวิตของพวกเขา เธอปิดฉากลงด้วยการหวน กลับคืนสู่ "ถนนแห่งการค้าประเวณี" เช่นเดิม คงไม่แปลกถ้าจะ บอกว่าสังคมไม่ควร กล่าวโทษหรือสืบ

คันสาเหตุใด ๆ เลยว่ามูลเหตุที่ทำให้ปัญหา การค้าประเวณีดำรงคงอยู่ และนับวันยิ่งเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ นั้นเป็นเพราะอะไร แม้จะพยายามวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางด้านการศึกษา หรือ เศรษฐกิจ แต่สิ่งสำคัญที่ลืมนำมาคำนึงถึงก็คือ ท่าทีและทัศนคติของสังคมเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย และความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อันเป็นฐานทางอุดมการณ์ที่ดำรงอยู่ ภายใต้ปรากฏการณ์ของปัญหาโสเภณี

ภายใต้ทัศนคติทางเพศแบบ "ทวิลักษณ์" ของสังคม การอนุญาต "พฤติกรรมสำส่อน" ของผู้ชายเป็นมูลเหตุให้ธุรกิจบริการทางเพศ เติบโตอย่างต่อเนื่อง และพัฒนารูปแบบซับซ้อนหลากหลายตามยุคสมัยที่ผันผ่าน ดึงดูดให้ผู้หญิงด้วยโอกาส พลัดหลงสู่วังวน ดังกล่าวทั้งแบบไม่สมัครใจ และแบบจำยอมอันเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ แม้ปัจจุบันผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมค้าบริการทางเพศ ทั้งชายผู้เที่ยว และผู้ประกอบการ จะถูกเอาผิดในทางกฎหมายได้ จากที่เคยลงโทษเฉพาะหญิงบริการมานาน แต่ทว่าใน ทางสังคม... ปฏิกริยาทางลบก็ยังคง จำกัดอยู่เฉพาะหญิงโสเภณี มากกว่าการประณามพฤติกรรมของชายผู้เที่ยว และความโลกโมโหสิ้นของผู้ประกอบการ ดังนั้นมาตรการทางกฎหมาย อย่างเดียวคงไม่อาจหยุดยั้งความเติบโตของธุรกิจบริการทางเพศได้เลย หากสังคมไม่ทบทวน ท่าทีและทัศนคติต่อปัญหาดังกล่าวทั้งใน ระดับรูปธรรมและนามธรรม ในขั้นต้นการมุ่งหาทางออกของปัญหานี้พึงใช้กระบวนการทางสังคม โดยการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ต้องตก อยู่ภายใต้วังวนของปัญหาได้มีสิทธิในฐานะประชากรคนหนึ่งของสังคม อันจะเป็นช่องทางที่ทำให้หญิงโสเภณีได้มีโอกาส เพิ่มพูนศักยภาพและโอกาส แห่งการเรียนรู้ นำไปสู่การตัดสินใจเลือกอาชีพใหม่ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ด้วยกระบวนการเช่นนี้เท่านั้นที่ จะเป็นแนวทางของ การแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีที่ยั่งยืนและถาวร ทั้งนี้เนื่องเพราะตัวหญิงบริการเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนว ทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากมุมมองและความต้องการของตนเอง

จากการที่ผู้เขียนเรียนรู้และคลุกคลีอยู่กับหญิงบริการเป็นจำนวนมาก ทำให้ได้พบว่าหญิงบริการแต่ละคนล้วนแล้วแต่มีความมุ่งหวังที่จะออกไปจากอาชีพนี้ แต่ในเวลา ณ ปัจจุบันเลือกที่จะต้องประกอบอาชีพนี้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อสถานการณ์ปัญหาภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวลดน้อยหรือหมดลง พวกเขาเหล่านั้นก็อยากจะก้าวออกจากถนนสายโลกียแห่งนี้ และพบอีกเช่นกันว่าผู้หญิงหลาย ๆ คนต้องทำงานหารายได้จากการค้าประเวณีโดยปกปิดไม่ให้ครอบครัวได้รับรู้ว่าตนเองประกอบอาชีพอะไรอยู่ เพราะพวกเขารู้สึกว่าหากถูกปฏิเสธจากครอบครัว หรือ ชุมชนของตนเอง เพราะทุกคนรับรู้ดีว่าภาพของ "หญิงโสเภณี" ในสายตาและความเข้าใจของผู้คนที่อยู่รอบข้างนั้นเป็นอย่างไร จึงกล่าวได้ว่าการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีนั้นมิใช่เรื่องง่าย ดอกสำคัญอยู่ที่การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้คนในสังคมโดยการลบภาพเก่าออกจากการรับรู้ เปิดใจรับและเรียนรู้ถึงข้อมูลอีกด้านหนึ่งของความเป็นมนุษย์เช่นกันของหญิงเหล่านั้น ด้วยความเอื้ออาทรและเข้าใจจนเข้าใจปัจจัยแวดล้อมที่ผลักดันพวกเขาให้เข้าสู่ธุรกิจบริการทางเพศ เมื่อนั้นท่าทีและทัศนคติที่พยายามเหยียดกีดกันก็จะคลี่คลายลงพร้อม ๆ กับการเปิด "ที่ทาง" ให้พวกเขายึดยืนอย่างภาคภูมิใจในสังคมอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม "หญิงโสเภณี" มิใช่ใจกลางของปัญหา การปรับท่าทีของสังคมต้องกระทำในระดับที่ลึกไปกว่าการสร้างทัศนคติที่ดีต่อตัวโสเภณีเท่านั้น หากยังต้องสืบสาวไปสู่อุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นเป้าหมายลอม "ทวิมาตรฐานทางเพศ" ให้ดำรงอยู่ในสังคม ด้วยการแบ่งแยก เขตแดนและประทับตราคุณภาพเพศหญิงเป็น "หญิงคนดี" กับ "หญิงคนชั่ว" นั้นมี "พฤติกรรมทางเพศ" ของฝ่ายชายเป็นเส้นกั้นอาณาเขต เพราะอุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ ยอมรับ "ความสำส่อน" ของเพศชาย จึงจำเป็นต้องกีดกันหญิงจำนวนหนึ่งไว้ตอบสนอง ตราบใดที่สังคมยังไม่ "ประเมิน" มาตรฐานทางเพศที่เหลื่อมล้ำนี้ใหม่ และไม่จำกัดความต้องการทางเพศของฝ่ายชายอย่างเหมาะสม ตรานั้นสังคมก็ยังคง ต้องต่อสู้อยู่ในสงครามการค้าประเวณีไม่จบสิ้น

การแปรโฉมตามสมัยของค่านิยม " ลูกผู้ชาย " ; รากฐานของวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย

กวิน ชูติมา

"ความเป็น(ลูก)ชาย" (MASCULINITY) เป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับและไม้อาจแยกออกได้จาก "ความเป็น(ลูก)หญิง" (FEMININITY) ทั้งสองแสดงออกเป็น กฎเกณฑ์ กติกา คุณค่า ความเชื่อ และชุดของความคิด ซึ่งประกอบเป็นระบบรอบที่ถูกรังสรรค์ขึ้น ดำรงรักษาและสืบทอด เพื่อแบ่งแยก กำหนดและ ผู้รักษาระเบียบ ความสัมพันธ์และบทบาทของคนสังคมโดยใช้ความแตกต่าง ของเพศตาม ธรรมชาติเป็นเกณฑ์ในการ เลือกปฏิบัติ คน ๆ หนึ่งได้มีความเป็นชายหรือความเป็นหญิงติดตัวมาแต่กำเนิดตามธรรมชาติ หากแต่ถูก มอบให้ ถูกกำหนด เลี้ยงดู สอน ทำให้เป็นสร้างให้เป็น ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่ผู้กระทำ ซึ่งมีทั้งผู้ชายและผู้หญิง รู้ตัวและไม่รู้ตัว ในสิ่งที่ตนเองทำลงไปเพราะ การถ่ายทอดปลูกฝังที่ตัวเองได้รับมาในอดีต ความเข้าใจที่ว่าความเป็น(ลูก)ชายความเป็น(ลูก) หญิงเป็น สิ่งธรรมชาติจึงเป็นเพียงมายาคติ (MYTH) อีกประการหนึ่งเท่านั้น คนและสังคม (หรือกลุ่มคน) ส่วนใหญ่ในโลกมักจะมีกฎเกณฑ์ กติกา คุณค่า ความเชื่อ และชุดของความคิดที่ต่างกันสำหรับมนุษย์ที่เป็น เพศชายและ มนุษย์ที่เป็นเพศหญิง โดยมักที่จะให้คุณค่ามนุษย์ที่เป็น เพศชายสูงกว่ามนุษย์ที่เป็นเพศหญิง จึงเริ่มสร้างและกำหนดให้องค์ประ กอบของความเป็นชาย มีลักษณะเหนือกว่าความเป็นหญิง เช่น ผู้ชายจะถูกสอนจากคนที่อยู่รอบข้าง เริ่มต้นที่พ่อแม่และคนใกล้ชิดใน ครอบครัวไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ให้คิดว่าตนต้อง "เข้มแข็ง" ต้องเป็น "ผู้นำ" หรือผู้พิชิตผู้ควบคุมที่แพ้ไม่ได้ จากนั้นก็จะได้รับการส่งเสริม หรือได้รับโอกาสพัฒนาดตนเองให้เข้มแข็ง ให้เป็นผู้นำ และถูก คาดหวังให้เป็นเช่นนั้นให้ได้ทุกคนด้วย ส่วนผู้หญิงจะถูกสอนเช่นเดียวกันว่า ผู้ชายต้องเป็นเช่นนั้น ก่อให้เกิดความผูกใจฝังแน่น กับ มนุษย์เพศชายและความเข้าใจของมนุษย์เพศหญิงว่า จะเป็น "(ลูก)ผู้ชาย" ที่แท้จริงได้ก็ต้องเข้มแข็ง ต้องเป็นผู้นำผู้ควบคุม ในขณะที่ผู้ หญิงจะ ถูกสอนไปในทางตรงข้ามให้ "สงบเสถียร" "เรียบร้อย" "เป็นผู้ตามผู้สนับสนุน" ไม่ได้ได้รับการส่งเสริมหรือโอกาสในการพัฒนาดตนเอง ให้เป็นเช่นผู้ชาย จะเห็นได้ว่าโดยรวม สังคมเช่นนี้สร้างให้เกิดความไม่เสมอภาคที่มีใช้ธรรมชาติขึ้นในลักษณะที่ผู้ชาย "เป็นใหญ่"มี อำนาจเหนือผู้หญิง

สังคมที่มีรากฐานการสร้างคนที่ยกแบ่งแยกเลือกปฏิบัติเช่นนี้เราเรียกว่าสังคมที่มีระบบชายเป็นใหญ่ (PATRIARCHY) และ วัฒนธรรมกระแสหลัก ที่ครอบงำสังคมคือ วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ โดยระดับความเป็นใหญ่ของผู้ชายเหนือผู้หญิงนี้จะแตกต่างกันไป ตาม แต่ละสังคมและช่วงเวลา หรือพัฒนาการของสังคมนั้น

อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่นั้น การแสดงออกของความเป็น (ลูก) ผู้ชายมีหลายระดับการแสดงตนเป็นผู้มีอำนาจ เหนือผู้หญิง ในทางปฏิบัติอาจมาถึงขั้นการเป็นเจ้าของครอบครองผู้หญิง (และเด็กที่เป็นลูก) ประดุจทรัพย์สินที่จะกระทำเช่นใดก็ได้ ตามชอบใจ รวมถึงขั้น การซื้อขายเหมือนสินค้าหรือการใช้กำลังความรุนแรงทำร้ายร่างกาย จิตใจ และฆ่าให้ตายได้โดยชอบธรรม การที่ ผู้ชายสามารถซื้อขายผู้หญิง และเด็กในอำนาจของตนเคยเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทยมาจน ถูกยกเลิกไปเช่นเดียวกับการเลิกทาส ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุง รัตนโกสินทร์เมื่อร้อยกว่าปีมาแล้ว ส่วนการที่ผู้ชายใช้ความรุนแรงกับเมียและลูกยังคงดำรง อยู่ทั่วไปจนเป็น ปัญหาการ ละเมิดสิทธิมนุษยชน ขึ้นพื้นฐานที่สำคัญปัญหาหนึ่งในสังคมไทยปัจจุบัน ความเป็น(ลูก) ชายที่เป็นการมีอำนาจเหนือผู้ หญิงนี้เมื่อ ใช้มานานก็ได้กลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมโครงสร้างและกลไกทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ตายตัว สะท้อนออก มาเป็น ปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนหลายประการ และได้สร้างแรงกดดันและปัญหาต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ต่อสมาชิกของสังคม ทั้งสองเพศโดยเฉพาะเพศหญิง ทำให้มนุษย์ทั้งสองเพศตกเป็นเหยื่อของระบบ ชายเป็นใหญ่ ไม่สามารถพัฒนา ความเป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้ แต่กลับถูกลดคุณค่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ลงโดยตรง ตัวอย่างเช่นการที่ผู้ชายยังเป็นเจ้าของ ประเวณีซึ่งแสดงออกมา เป็นการยอมรับให้ผู้ชายมีเมียได้หลายคนพร้อมกันในขณะที่ผู้หญิงต้องเก็บ ประเวณีไว้ให้ชายแต่ผู้เดียวใน ลักษณะการกรักษา พรหมจรรย์ก่อนแต่งงานและการมีผัวขณะหนึ่งคนเดียว การที่ผู้หญิงถูกทำให้เป็นวัตถุทาง เพศที่ซื้อขายได้หรือใช้ ลักษณะกายภาพของ เพศหญิงในการพาณิชย์ และการที่กฎหมายให้อำนาจในการหย่าแก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง อีกตัวอย่าง หนึ่งคือการใช้ กฎหมายบังคับให้ผู้หญิงต้องเปลี่ยนคำนำหน้านามและใช้นามสกุลของผู้ชายเมื่อจดทะเบียนสมรสกัน ขณะเดียวกัน คำนิยมความเป็น (ลูก) ชายกระทำในทางลบต่อผู้ชายด้วย เช่น ความคาดหวังที่ให้ผู้ชายทุกคนต้องเป็นคนที่ยืนหยัด เป็นผู้นำ เป็นหลักรับผิดชอบ เศรษฐกิจของครอบครัว ฯลฯ ในขณะที่ในความเป็นจริงผู้ชายทุกคนไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เป็นการสร้างแรงกดดัน ต่อผู้ชายที่ทำเช่นนั้น ไม่ได้ และนำไปสู่ความรุนแรงทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตคดโกง ก่ออาชญากรรม การใช้สารเสพติด การทำร้ายสมาชิกครอบครัว หรือการฆ่าตัวตายและอาจจะฆ่าคนอื่นในครอบครัวตายไปด้วย แรงกดดันนี้มีได้มี ต่อผู้ชายที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ เริ่มมาตั้งแต่วัยเยาว์ ดังจะเห็นได้ว่าผู้ชายที่ก่อความรุนแรงเนื่องจากแรงกดดันในลักษณะดังกล่าวมีเด็กอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม การศึกษา

กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในสังคมไทย (หรือสยาม) ซึ่งประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาจากอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า ความเป็นชายเป็นหญิงนั้น มิได้เป็นหนึ่งเดียวเป็นเอกภาพเหมือนกันหมดในทุกส่วนทุกองของสังคมอย่างถ้วนทั่ว ในความเป็นจริง สังคมไทยดังกล่าวนั้นประกอบ ด้วยคนหลายกลุ่มย่อยที่แตกต่างกันหลายด้าน นอกจากแตกต่างกันในด้านชนชั้นทางเศรษฐกิจแล้วก็ยังแตกต่าง ในแง่เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ สภาพแวดล้อม หรือ ขนบธรรมเนียม เป็นต้น เช่น ระบบชายเป็นใหญ่ วัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ในชุมชนเกษตร กรรม ชนบทมักจะไม่เห็นยวแน่นเข้มขันเท่าในสังคมเมืองซึ่งเป็นที่ยอมรับของอำนาจ การเมืองและมีความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างคน ต่างๆสูง การศึกษายังบ่งชี้ด้วยว่า ระบบชายใหญ่ในสังคมไทยมิได้เป็นดังเช่น ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้มาตั้งแต่ดั้งเดิมโบราณกาลอย่าง ที่คนจำนวนมากเข้าใจกัน ส่วนหนึ่งถูกเสริมสร้างขึ้นจนปรากฏชัดเจน โดยผู้ปกครองรัฐไทยในระบอบศักดินา ซึ่งนำแบบแผนความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ผู้ชายกับ ผู้หญิงหลายอย่างเข้ามาจากสังคมเขมรที่รับ เอาวัฒนธรรมอินเดียมาใช้อีกต่อหนึ่ง แต่แม้สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในธรรมชาติก็ยังเปลี่ยนแปลงได้เพื่อปรับตัวให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของโลกที่ต่างไปจากเดิม มนุษย์และระบบสังคม วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ กติกา คุณค่า ความเชื่อ และชุดของความคิดที่ถูกสร้างขึ้นมาจึงเปลี่ยนแปลงได้และในความเป็นจริงก็มีการเปลี่ยนแปลง ไปอยู่ ตลอดเวลาตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่นเดียวกับการที่มันถูกสร้างขึ้นหรือรับจาก สังคมอื่นนำมาปฏิบัติ เป็นเบื้องต้น ความจริงการที่สังคมไทยสัมพันธ์กับสังคมอื่น ๆ ในโลกและรับเอาสิ่งต่าง ๆ จากสังคมเหล่านั้นมาทำ ให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจจะถือในแง่หนึ่งได้ว่าสังคมไทยถูกกระทำโดยกระบวนการโลกาภิวัตน์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้ว เพียงแต่ว่ากระบวนการนี้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และรวดเร็วมากในช่วงสี่สิบปีที่ผ่านมา เนื่องจากพัฒนาการของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในด้านการเดินทางขนส่งและการสื่อสารโทรคมนาคม

ทิศทางหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยเช่นเดียวกับสังคมต่าง ๆ ทั่วโลกคือ การที่มนุษย์ต้องการได้รับ การเคารพในความเป็นคนเหมือนกัน ซึ่งหมายถึง การเคารพสิทธิเสรีภาพ ในปัจเจกภาพ ในอัตวิสัย (การตัดสินใจด้วยตนเอง) ในความ หลากหลาย ในการได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ การปลดปล่อยมนุษย์สู่ความเป็นไท จากการจงจำการครอบงำ การใช้อำนาจอันเลวร้ายทั้งปวง ปัจจัยที่เอื้อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางนี้มีอยู่มากมายขณะเดียวกันก็มีปัจจัยอันทรงพลังที่ขัดขวางอยู่ด้วย

อย่างไรก็ตามความเป็น(ลูกผู้) ชายและความเป็น(ลูกผู้) หญิงก็ได้แปรโฉมเปลี่ยนไปในทิศทางนี้แล้วอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ เพียงแต่ว่าจะเป็นประเด็นหรือแง่มุมใด และจะกว้างขวาง ลึกซึ้ง รวดเร็วเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะแรงผลักดันและ แรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ที่แน่ชัดคือระบบชายเป็นใหญ่กำลังเสื่อมสลายลงไป โดยมีได้หมายความว่า จะเกิดระบบหญิงเป็น ใหญ่ขึ้น แต่หมายถึง มนุษย์ทั้งชายและหญิงจะมีความเป็นไทแก่ตนมากขึ้นไปด้วยกัน

ตัวอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรมในสังคมไทยปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งบัญญัติไว้ให้มีการ สร้าง และประกันให้เกิด ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย แต่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะเป็นจริงขึ้นมาได้ก็จะต้องสร้างหรือ ปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวอย่างไม่รอช้าและบังคับใช้หรือดำเนินการ อย่างจริงจังโดย มีบุคลากรและงบประมาณมารองรับอย่างพอเพียง พร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงคุณค่า ความเชื่อ และชุดของความคิดที่เป็น รากฐานทางวัฒนธรรม ของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวข้างต้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจริงจังในทุกภาคส่วนของ สังคม

พื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงนี้อยู่ที่การจัดการศึกษาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นหญิงความเป็นชายและความสัมพันธ์ ระหว่างหญิงกับ ชาย (GENDER EDUCATION) ให้แก่สมาชิกของสังคมตั้งแต่ในวัยเยาว์ โดยบรรจุการศึกษาเรื่องความเป็นหญิงเป็น ชายเข้าไปในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานทุกระดับจากระดับประถมไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และมีหลักสูตรเฉพาะใน ระดับอุดมศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาในเรื่อง สิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือ บุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านให้การศึกษได้แก่ ครู อาจารย์ และผู้สอนต่าง ๆ ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ บุคลากรที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา เรื่องครอบครัว เช่น บุคลากรทางการแพทย์ นัก จิตวิทยา หรือ นักจิตบำบัด และบุคลากรที่ทำหน้าที่ในด้านการรักษาความยุติธรรม เช่น ตำรวจ ผู้พิพากษา และอัยการ ต่อเมื่อคุณค่า ความเชื่อและชุดของความคิดที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เคารพความเป็นคนของทั้งผู้ชาย และ ผู้หญิงอย่างเสมอภาคกันหมดไปแล้ว มนุษย์เราจึงจะอยู่ร่วมกันและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสงบ สันติ รุ่งเรือง และยั่งยืน

บทบาทหญิงชายในครอบครัวชนบทยุคเปลี่ยนผ่าน:กรณีศึกษาหมู่บ้านใน จ.เชียงใหม่

สุชีลา ตันชัยนันท์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน สตรีในชนบทมีบทบาทสำคัญทั้งในบ้านนอกบ้าน พวกเขาทำงานเคียงคู่กับชายในไร่ นา จัดการระบบตลาดและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครอบครัว พวกเขาได้รับการยกย่องอย่างสูงในฐานะแม่และผู้รับผิดชอบความเป็นอยู่ของครอบครัวแม้ว่าสตรีไทยมีส่วนร่วมอย่างสูงในการผลิตภาคการเกษตร และภาคแรงงานอื่น ๆ แต่พวกเขายังมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ รวมทั้งเป็นผู้มีการศึกษาค้นคว้าชาย

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ที่เน้นเรื่องการค้าทางเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ ซึ่งมีผลอย่างรุนแรงต่อสตรีในชนบท สตรีเหล่านั้นถูกบีบบังคับให้ต้องอพยพเข้ามาทำงานในเมืองกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เนื่องจากส่วนใหญ่มีการศึกษาค้นคว้าหรือไม่มีการศึกษาเลย สิ่งนี้ได้กลายเป็นเหตุผลที่เธอได้รับค่าแรงต่ำ เช่น คนทำงานเป็นคนงานก่อสร้าง หรือคนรับใช้ตามบ้าน งานเหล่านี้ให้ค่าตอบแทนต่ำมาก ทำให้สตรีหลายคนจำเป็นต้องออกหางานที่ให้รายได้ตอบแทนที่สูงกว่า เช่น หญิงบริการ โสเภณี หรือหมอนวด เป็นต้น บางคนถึงกับถูกหลอกลวงให้เป็นเหยื่อการค้าเนื้อสดข้ามชาติ นอกจากต้องทำงานทั้งสองด้าน คือทำงานนอกบ้านและดูแลครอบครัวแล้ว พวกเขายังต้องเผชิญกับผลกระทบจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ บ่อยครั้งก็ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงทางเพศด้วยการถูกข่มขืน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งถูกบังคับให้ค้าประเวณีด้วย ปัจจุบันแม้ว่าสตรีไทยได้รับการศึกษามากขึ้น ประสบความสำเร็จทางสังคมสูงขึ้น รวมถึงการมีส่วนร่วมในงานบริหารท้องถิ่นและส่วนกลาง ซึ่งเป็นมาจากการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย อย่างไรก็ตามปัญหาความรุนแรงในครอบครัวก็มีเพิ่มมากยิ่งขึ้นได้ชัด

คดีเหล่านี้มีทั้งในกรุงเทพฯ เชียงใหม่ และจังหวัดต่าง ๆ

รูปแบบที่เปลี่ยนแปลง

ระบบพาณิชย์นิยมมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวชนบท สมัยก่อนผู้ที่ต้องการเข้าร่วมกลุ่มเครือญาติ จำเป็นต้องมีที่ดินของตัวเอง จากการวิจัยของ อมรา พงศาพิชญ์ สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่าปัจจุบันโชคไม่ดีนักที่การผลิตในเชิง พาณิชยและการขยายตัวของเศรษฐกิจการตลาด ทำให้ครอบครัวชาวนาจำนวน มากอยู่ในสภาพไร้ที่ดินอันเป็น การกีดกันชาวนาบางคนออกจากกลุ่มเครือญาติจากการศึกษาของเบญจา ยอดคำเนิน - แอดดิง นักวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ชีให้เห็น เศรษฐกิจเงินตราได้สร้างภาระเพิ่มขึ้นแก่คู่แต่งงานใหม่ของ ครอบครัวชายเนื่องจากรายได้ซึ่งคู่สามีภรรยาหามา ต้องนำไปใช้จ่ายภายในครอบครัวใหญ่ก่อน ส่วนที่เหลือจึงใช้ สำหรับครอบครัวใหม่ ดังนั้นค่าตอบแทนจากแรงงานของทั้งคู่จึงถูกนำไปใช้กับครอบครัวฝ่ายภรรยา แทนที่จะใช้จ่ายสำหรับอนาคต เพื่อสร้างหลักฐานให้กับครอบครัวและจัดสรรให้กับบุตรของตนเอง ยิ่งกว่านั้นชีวิตสมัยใหม่ บทบาทของเด็กก็เปลี่ยนไป แต่เดิม เด็กมีส่วนช่วยพ่อแม่ทำงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ปัจจุบันนี้พ่อแม่ส่วน มากสนับสนุนให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียน เด็กจึงเรียนต่อสูงขึ้นด้วยความหวังให้ลูกกลับมาเกื้อหนุนพ่อแม่ในระยะยาวและเป็นหลัก ประกันความมั่นคงยามแก่ชรา

เมืองกับชนบท

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพของบ้านศรีสองเมือง จ.เชียงใหม่ ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงจากทำนามาเป็นแรงงาน รับจ้างเท่านั้นและเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มอายุและอาชีพ แสดงว่าประเภทของอาชีพ (ทำนาและแรงงานรับจ้าง สัมพันธ์กับกลุ่มอายุคือ ผู้สูงวัยมักมีอาชีพทำนา ผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามักเป็นแรงงานรับจ้าง)ระบบครอบครัวแบบเก่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นความ สัมพันธ์และสถานะภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้ชายถูกเปรียบเทียบว่าเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนผู้หญิงมีสัญลักษณ์เป็นช้างเท้าหลัง ความหมาย นี้คือสตรีเป็นผู้ตามและมีสถานะภาพด้อยกว่าสามี สถานภาพที่แตกต่างกันระหว่างสามีและภรรยา ไม่ได้สะท้อน

ถึงการแบ่งงานกันทำอย่างเสมอภาค เพราะสามีเป็นผู้อยู่เหนือภรรยา เช่น คืนส่งตัวเข้าหอ เจ้าบ่าวจะใช้ผมเจ้าสาวเช็ดเท้าเจ้าบ่าวซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนค่านิยมทางวัฒนธรรมเรื่องศัรชะและเท้า (ศัรชะถูกมองว่าเป็นของสูง เป็นสิริมงคล ส่วนเท้าเป็นของต่ำและเป็นอัปมงคล) สะท้อนถึงฐานะที่ต่ำต่อยกกว่าของภรรยาจากการสำรวจประชากรปี 1991 ของหมู่บ้านเดียวกันแสดงให้เห็นว่าการแบ่งแยกแรงงานระหว่างเพศภายใต้สถานการณ์ใหม่ที่ซับซ้อนขึ้น เช่น ครัวเรือนที่มีอาชีพผสม คือ สามีทำนาและค้ารถยนต์มือสอง ส่วนภรรยาเป็นแรงงานรับจ้าง สถานการณ์เช่นนี้บทบาทของแม่บ้านไม่มีความสำคัญและไม่มีความอำนาจในการตัดสินใจทางการเงิน แม้แต่ครัวเรือนที่ไม่ได้ทำนาทั้งชายและหญิงต่างไม่ได้ทำการเกษตร แต่เป็นแรงงานรับจ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ยังคงเหมือนเดิม นั่นคือ ภรรยามีฐานะที่เป็นเบี้ยล่าง

จากการสำรวจของนักวิจัยชื่อ ซูซาน ทอร์เบค ในเขตเมืองโดยเฉพาะย่านชุมชนแออัดชื่อว่า การทำงานของผู้หญิงในชุมชนแออัด นั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าทั้งชายหรือหญิง ไม่มีใครมีรายได้จากการเป็นเจ้าของที่ดิน (ยกเว้นบางรายที่เป็นเจ้าของกิจการของตัวเอง) รายได้ส่วนใหญ่ใช้จ่ายเพื่อยังชีพ ลักษณะการงานของพวกเขาเป็นตลาดแรงงานมือสอง มีสภาพการทำงานเลวร้าย ค่าจ้างต่ำ ความก้าวหน้าและสวัสดิการเพื่ออนาคตต่ำมาก พอมีอายุสูงขึ้น มักมีรายได้จากการทำงานบ้านต่อไปอีก หรือบางรายก็พึ่งพาญาติพี่น้อง

ศรีสว้าง พัววงศ์แพทย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว กล่าวถึงบทบาทสตรีในชีวิตครอบครัวสมัยใหม่ว่า "ครอบครัวสมัยใหม่ สร้างความกดดัน ให้แก่สตรีเนื่องจากพวกเขา ต้องเพิ่มบทบาทความเป็นแม่ แม่บ้านและผู้หญิงเข้าไว้ด้วยกัน เมื่อพิจารณาในแง่นี้ ผู้ชายบางครั้งก็ไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว ตัวอย่างเช่น เขาชอบเล่นการพนัน ต้มเหล้าและนอกใจ กิจกรรมเหล่านี้ได้สร้างความขัดแย้งให้กับคู่สมรสและบางครั้งก็นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว"

ความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประทุษร้ายภรรยาไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมไทย สิ่งนี้ได้สะท้อนถึงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม กันระหว่างชายและหญิง ในอดีตนั้นฐานะของสตรีตามกฎหมายเก่านั้นต่ำมาก กฎหมายอนุญาตให้สามีขายภรรยา การจำนองหนี้ ชายหรือหญิงใดก็ได้ได้นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังมีผลต่อความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งมากขึ้น ระหว่างพ่อตา-ลูกเขย ผู้หญิงที่ออกทำงานนอกบ้านจะพักผ่อนหย่อนใจในโลกของผู้ชาย เช่น การดื่มสุรากัน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้จ่ายเงินไปกับดื่มสุราตามร้านขายสุรา รวมทั้งลงทุนซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคทั้งเงินสดและเงินผ่อน เช่น รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อย่างไรก็ตามการศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนะให้มี การศึกษาถึงผลกระทบของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อสุขภาพของผู้หญิงด้วย

การแบ่งงานระหว่างหญิงชายในสังคมเกษตรของไทย

ผศ.จุไรรัตน์ จันทธีราวง

คณะสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สังคมไทยมีพื้นฐานเป็นสังคมเกษตร ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านในชนบท และทำนาเป็นอาชีพหลัก ในที่นี้ จึงเน้นถึงการแบ่งงานระหว่างหญิงชาย ในสังคมชนบทไทยสมัยก่อนที่ชาวไร่ชาวนาทำการผลิตเพื่อยังชีพ ซึ่งลักษณะหลายประการยังมีสืบเนื่อง มาถึงการแบ่งงานระหว่างหญิงชายในสังคมไทยปัจจุบันที่ภาคการเกษตรได้เปลี่ยนมาทำการผลิตเพื่อขาย และเศรษฐกิจมีความพอ เพียงพียงตนเองได้น้อยลงในสังคมเกษตรของไทยสมัยก่อนมีการแบ่งงานระหว่างเพศค่อนข้างชัดเจน แม้จะไม่ถึงกับขีดเส้นแบ่งอย่างตายตัว กล่าวคือ ผู้หญิงมีบทบาทหลักอยู่ในครัวเรือน รับผิดชอบดูแลงานในบ้าน ซึ่งรวมถึงการให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตร หุงหาอาหาร ทำความสะอาด ซักเสื้อผ้า ดูแลสมาชิกในครอบครัว ฯลฯ อันเป็นงานบริการที่สนองตอบความต้องการและการอยู่รอดของครอบครัว ผู้หญิงเป็นผู้จัดการการบริโภคในครัวเรือน เป็นผู้เก็บเงินและควบคุมการใช้จ่ายของครอบครัว ตัดสินใจว่าจะซื้อเครื่องอุปโภคอะไรเข้าครัวเรือนและกำหนดการใช้ทรัพยากร ในครัวเรือนทุกอย่าง

จากการศึกษาของ เบนญา ยอดดำเนิน-แอททิค (Bencha Yoddumnem-Attig 1992 : 3-24 อ้างในทองทิพย์ สุนทรชัย และคณะ, 2538 : 9) พบว่า ชายหญิงในครอบครัวไทยในอดีต (ก่อน พ.ศ. 2546) มีบทบาทหน้าที่เฉพาะค่อนข้างแยกจากกัน แต่ในปัจจุบัน (หลัง พ.ศ. 2488 เป็นต้นมา) ผู้หญิงได้ก้าวออกจากครัวเรือนเข้าสู่ตลาดแรงงาน เข้าร่วมในวงการธุรกิจ ราชการ และการเมือง บทบาทหญิงชายในครัวเรือนได้เปลี่ยนไป ทั้งหญิงชายช่วยกันทำงานบ้าน เลี้ยงลูก มีบทบาทหน้าที่ร่วมกันและเสริมกันในประเด็นเกี่ยวกับอำนาจตัดสินใจดำเนินกิจกรรมภายในครอบครัว เช่น การซื้อข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน การขายผลิตผลทางการเกษตร การจัดเก็บผลผลิต หรือ การหาเงินมาใช้จ่ายภายในครัวเรือน อมรา สุนทรธาดา (Amara Soonthomdhada 1991 : 76-79 อ้างในทองทิพย์ สุนทรชัย และคณะ, 2538 : 9) ศึกษาพบว่า หญิงสูงอายุจะบอกว่าตนมีอำนาจตัดสินใจโดยปรึกษารือกับสามีเมื่อจำนวนที่ต้องจ่ายค่อนข้างสูง และผู้หญิงที่มีบทบาทอย่างเต็มที่ในการผลิตในครัวเรือนและทำงานบ้านด้วยแม้เพียงเล็กน้อย กับผู้หญิงที่ทั้งร่วมในการผลิตของครอบครัวและทำงานอย่างเต็มที่ด้วย ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวขนาดใด ไร่ใด ถือครองที่ดินมาก หรือน้อย ส่วนใหญ่จะพูดเหมือนกันว่าตนเป็นผู้คุมกระเป๋าเงินของครัวเรือน รวมถึงการจำหน่ายและจัดเก็บผลิตผลทางการเกษตรของครัวเรือนด้วย ในด้านการผลิต ผู้หญิงชนบทในสมัยก่อนทำงานในไร่ นา เลี้ยงสัตว์ ทำงานหัตถกรรม เช่น ทอผ้า และเก็บของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ผลไม้ป่า ผักป่า ผู้หญิงเป็นแรงงานสำคัญที่มีส่วนในการทำนาทุกขั้นตอน และเป็นผู้นำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือนไปซื้อขายแลกเปลี่ยนในตลาด ผู้ชายไม่ต้องรับผิดชอบงานบ้าน และไม่ค่อยมีส่วนช่วยทำงานในบ้าน งานที่ผู้ชายทำให้กับครอบครัวเป็นงานด้านการผลิต และงานก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการจัดหาอาหารและที่อยู่อาศัยโดยตรง ผู้ชายช่วยทำนา ไถ หว่าน-ปักดำ เก็บเกี่ยว ออกไปล่าสัตว์ และหาอาหารอื่น ในป่า ซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ ทำงานหัตถกรรม เช่น จักสาน

ในระบอบศักดินา ผู้ชายจะถูกเกณฑ์แรงงานไปเป็นทหาร และทำงานให้รัฐ ในระหว่างที่ ผู้ชายไม่อยู่ ผู้หญิงต้องทำงานหนักขึ้น เพราะ ต้องรับภาระงานที่ผู้ชายเคยทำด้วย นอกจากนี้ ผู้หญิงยังมีบทบาทสำคัญในระดับชุมชน ซึ่งไม่ได้แยกโดยเด็ดขาดจากงานระดับครัวเรือน และในบางกรณีอาจไม่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจน ผู้หญิงร่วมกันทำอาหารในกิจกรรมทางศาสนา เป็นอุปัฏฐาก และร่วมทำบุญกับวัดของชุมชน มีส่วนช่วยธำรงวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนงานในระดับชุมชนที่ผู้ชายทำเป็นงานด้านการเมือง ศาสนา พิธีกรรมและงานสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่จะนำเกียรติยศอำนาจมาสู่ครอบครัว และวงศ์ตระกูล แต่อาจจะไม่นำมาซึ่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจและ ความอยู่ดีกินดีของคนในครอบครัวเหมือนงานที่ผู้หญิงทำ

ศาสตราจารย์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า ในวัฒนธรรมเก่าของไทย ผู้หญิงทั้งที่แต่งงานออกเรือนแล้วและที่ยังอยู่กับพ่อแม่ เป็นหลักทางเศรษฐกิจและมีบทบาททางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้ชาย ถึงแม้ว่าจะมีสถานภาพเป็นรองผู้ชายในพิธีกรรมและศาสนาหลายอย่าง เมื่อรวมทั้งงานบ้าน งานด้านการผลิต และงานในระดับชุมชนที่ผู้หญิงต้องเข้าไปช่วยทำแล้วอาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงในสังคมเกษตรของไทยทำงานหนักและใช้เวลาในการทำงานยาวนานกว่าผู้ชาย จากการศึกษาของมัทนา พานานิรามัย (Mathana Phananimamai : 1993 : 12 อ้างใน ทองทิพย์ สุนทรชัย และคณะ : 2538 : 8) พบว่า ในปี พ.ศ. 2532 ชายทำงาน 54.3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในขณะที่หญิงทำงาน 51.5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ชั่วโมงทำงานของผู้หญิงไม่นับเวลาทำงานบ้านด้วย การศึกษาของจิตราภรณ์ วนัสพงษ์ (2537:37 อ้างใน ทองทิพย์ สุนทรชัย และคณะ : 2538 : 9) ก็พบว่า เกษตรกรชายใช้เวลาทำงานปีละ 2,294 ชั่วโมง ขณะที่เกษตรกรหญิงใช้เวลาทำงานปีละ 1,644 ชั่วโมง แต่เมื่อรวมเวลาทำงานบ้านด้วย ผู้หญิงทำงานปีละ 3,894 ชั่วโมง ต่อวัน หรือ ประมาณ 12 ชั่วโมงต่อวัน

ในสังคมไทยสมัยก่อนบทบาทของสตรีชั้นสูงแตกต่างจากบทบาทของสตรีชาวบ้านในชนบทค่อนข้างมากบทบาทของสตรีชั้นสูงในวัฒนธรรมไทย ตามที่สะท้อนจากวรรณคดี ซึ่งผลิตโดยชนชั้นสูงคือ การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน คอยปรนนิบัติสามีและเลี้ยงลูก ดูแลการบริโภคในครัวเรือนวัฒนธรรมไทยกำหนดให้สตรีชั้นสูงเป็นช้างเท้าหลังไม่มีส่วนใน การทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ชายในฐานะพ่อและสามี

เอกสารอ้างอิง

ทองทิพย์ สุนทรชัย, พัชรินทร์ ลาภานันท์ และวิเชียร เกิดสุข

2538 รายงานการวิจัยเรื่องสตรีอีสานกับการจัดการทรัพยากรน้ำ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นิติ เศรษฐศาสตร์

2537 "ผู้ยิ่งใหญ่" ใน หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย กรุงเทพฯ : แพร่ หน้า 112 - 113